

Čejka, Mirek

Přehled literatury o Blahoslavově Gramatice české

In: Čejka, Mirek; Šlosar, Dušan; Nechutová, Jana. *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Vyd. 1. V Brně: Masarykova univerzita, 1991, pp. [401]-403

ISBN 8021002522

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/122488>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

**PŘEHLED
LITERATURY
O BLAHOŠLAVOVĚ
GRAMATICE
ČESKÉ**

Blahoslavova Gramatika česká byla až do poloviny 19. století známa obrozenským filologům jen nepřímo. Teprve r. 1855 objevil Ignác Hradil v Tereziánské knihovně ve Vídni rukopis tohoto díla a podal o něm dosti podrobnou zprávu (*Rukopis grammatiky české Jana Blahoslava*, ČČM 29, 1855-III, s. 372). Tento rukopis uvádí již také Antonín Gindely v *Životopise br. Jana Blahoslava* (ČČM 30, 1856-I, s. 20). První větší studii o Gramatice je úvod k Hradilovu a Jirečkovu vydání (Jan Blahoslav, *Grammatika česká*, vyd. Ignác Hradil a Josef Jireček, Vídeň 1857, s. V—XV). Vydání samo nebylo kritické a bylo i neúplné, jak na to upozornil zejména Quido Hodura (*Jirečkova censura Blahoslavovy mluvnice*, Hlídka Času, 1913, č. 5 a 9). V pozdějších letech byly Gramatice věnovány články Martina Hattaly (ČČM 32, 1858, s. 132), Františka Jana Zoubka (*O gramatice bratra Jana Blahoslava a o předchůdcích jeho*, Osvěta 1, 1862—1863, s. 19, 27, 34, 46) a Bohdana Jedličky (*Dvě poznámky k českým gramatikám Beneše Optáta a Jana Blahoslava*, ČČM 46, 1872, s. 458). V devadesátých letech věnoval Blahoslavově Gramatice pozornost Vavřinec Josef Dušek, a to jednak z hlediska vlivu tohoto díla na pozdější gramatiky (*Pokud Jiří Konstanc užil gramatiky Blahoslavovy*, ČČM 66, 1892, s. 307), jednak z hlediska dialektologického (*Příspěvky k dějinám české dialektologie*, I, Jan Blahoslav, ČČM 69, 1895, s. 466). Jan Václav Novák se znovu zabýval Gramatikou o desetiletí později v článku *O rhetorické stránce Grammatiky Blahoslavovy* (LF 31, 1904, s. 349). Rozsáhlejší populárně odborné pojednání o tomto díle uveřejnil v Lidových novinách František Slaměník (*Jan Blahoslav a jeho Grammatika*, LN 1912, č. 228, 236, 250, 256).

K Blahoslavově Gramatice se vracejí čeští vědci znovu kolem let dvacátých. Prvním je Jaroslav Vlček v přehledné studii *Několik slov o Blahoslavově mluvnici české* (NR 1, 1917, s. 5, 41, 114). Významné jsou pak zejména vědecky důkladné a zasvěcené příspěvky ve *Sborníku Blahoslavově* (Přerov 1923, rec. František Ryšánek v LF 52, 1925, s. 51), a to studie Miroslava Haškovce *K cenění Blahoslavovy Grammatiky* (s. 198) a Františka Trávníčka *Poznámky o Blahoslavově Grammatice* (s. 202). Z jiné strany přistupuje k Blahoslavově Gramatice Emanuel Havelka v knížce *Blahoslav předchůdcem Komenského — Příspěvky k dějinám bratrského školství* (Praha 1925).

Po druhé světové válce se vrací ke Gramatice Blahoslavově Oldřich Králík (*Humanismus a počátky českého mluvnictví*, sb. Poeta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, Brno 1948, s. 253), z lingvistického hlediska se jí opět zabývá Vladimír Kyas (*První česká mluvnice a její místo ve vývoji spisovné češtiny*, SaS 13, 1951/52, s. 141). Značnou pozornost jí věnuje Antonín Škarka ve své souhrnné stati *Jan Blahoslav* (Česká literatura 6, 1958, s. 150) a Emanuel Michálek (*O jazykových otázkách v dílech českých národních humanistů*, SaS 22, 1961, s. 8). V drobnějších příspěvcích se dotýká Blahoslavovy Gramatiky rovněž Alois Gregor (*Je rukopis Blahoslavovy Grammatiky opravdu unikát?* ČMM 69, 1950, s. 335; *Dva příspěvky k životopisu Jana Blahoslava*, SPFFBU, D 5, 1958, s. 136; *Jan Blahoslav als tschechischer Philologe*, ZfSl 10, 1965, s. 563; *Gramatik Jan Blahoslav a bible*, Bratrský sborník, Praha 1967, s. 106; *K moravské historické dialektologii*, SPFFBU, A 17, 1969, s. 73; *O Blahoslavově mluvnici*, Z kralické tvrze V, 1971, s. 4). Doplnění dalších údajů a domněnky o místě opisování a o původu písařů publikoval Alois Gregor v článku *Vznik koncepce a osudy Blahoslavovy Grammatiky české* (VVM 24, 1972, s. 54). Přesnou dataci opisu na základě určení použitého papíru provedl Jindřich Šilhan (*Kdy vznikl dochovaný rukopis Blahoslavovy Grammatiky?* VVM 29, 1977, s. 96). K problematice vzniku opisu se na základě nových fakt vrací Dušan Šlosar v glose *Ještě k rukopisu Blahoslavovy Gra-*

matiky (VVM 30, 1978, s. 318). Týž autor shrnul své poznatky o pravopisném systému u Jana Blahoslava ve stati *Poznámky k vývoji české interpunkce v 16. století* (LF 87, 1964, s. 126); poznatky o samohláskové kvantitě u Blahoslava uveřejnil v článku *Příspěvek k poznání české kvantitě v 16. století* (SPFFBU, A 10, 1962, s. 91).

V letech kolem čtyřtřetího výročí vzniku Blahoslavovy Gramatiky byla publikována řada statí všímajících si Blahoslava jako jazykovědce. Je to článek Josefa Vintra *Terminologický systém Gramatiky české Jana Blahoslava* (LF 95, 1972, s. 150), Emanuela Michálka *Z minulosti naší jazykové kultury — K jazykovému odkazu Jana Blahoslava* (NŘ 55, 1972, s. 22) a zčásti i stať Jaroslava Poráka *Starší česká lingvistická terminologie* (AUC, 1974, Philol. 3—4, Praha 1975, s. 133). Blahoslavově lingvistické terminologii věnuje značnou pozornost Naděžda Bayerová ve své knížce *Gramatická terminologie předobrozenská* (Praha 1979). Drobnější články s jazykovědnou tematikou publikoval u příležitosti výročí Jan Skutil (*Slovanské jazyky a česká nářečí v Blahoslavově Gramatice*, Sborník studií k čtyřtřetímu výročí úmrtí Jana Blahoslava, Uherský Brod 1971, s. 154; *Jan Blahoslav a počátky české onomastiky*, Z kralické tvrze V, 1971, s. 10).

Doposud poslední soubor prací týkajících se Blahoslava jazykovědce vyšel ve sborníku referátů z konference o starší české, slovenské a slovanské jazykovědě, pořádané v květnu 1983 u příležitosti 450. výročí vydání náměšťské mluvnice (*Práce z dějin slavistiky X*, Praha 1985). Jsou to příspěvky Milady Homolkové *Výklady o příslovcích a spojkách v náměšťské a Blahoslavově mluvnici* (s. 51), Naděždy Bayerové *Gramatická pojmenování v náměšťské mluvnici* (s. 57), Mirka Čejky *K pojetí významu v Blahoslavově Gramatice české* (s. 67), Dušana Šlosara *Slovotvorba v Blahoslavově gramatice a gramatikách pozdějších* (s. 77) a Jana Petra *K pojetí nářečí a nářečnických jevů v Blahoslavově mluvnici* (s. 83).

K textu Gramatiky mají vztah i četné práce týkající se písně o vévodovi Štefanovi, zaznamenané zde poprvé Blahoslavem. Z nich zasluhuje zmínky zejména stať Ivana Paúkevyče (*Pesně pro Štefana vovodu jak pamjatka lemківskogo šarynskogo govoru*, *Linguistica Slovaca* IV—VI, 1946—1948, s. 354), Oresta Zilynského (*Stará ukrajinská píseň o vojvodovi Štefanovi a její význam pro dějiny slovanské lidové písně*, *Slavia* 29, 1960, s. 76; zde podrobně i starší literatura) a Karla a Zdeny Horálkových (*Ukrajinská píseň o vojvodovi Štefanovi v zápisu ze XVI. stol.*, *Slavia* 27, 1958, s. 415; *Ještě k písni o vévodovi Štefanovi*, *Slavia* 29, 1960, s. 104).

Rovněž sbírka přísloví, kterou z pozůstalosti Matěje Červenky uvádí Blahoslav ve své Gramatice, byla předmětem odborného zájmu. Především jí věnuje pozornost už Václav Hanka (*Příslolí česká — Ze starého rukopisu*, ČČM 3, 1839, s. 39), který sbírku znal odjinud, neboť se dochoval i jako rukopisný přívazek k tištěné sbírce českých přísloví M. Jakuba Srnce z Varvažova (1582). Později si jí věmá Václav Flašhans (*Staročeské sbírky přísloví*, ČČM 82, 1908, s. 289) a Josef Spilka ji vydává se svou ediční poznámkou jako samostatnou knížku (*Matěj Červenka — Jan Blahoslav, Česká přísloví*, Praha 1970).

Menší ukázky z Blahoslavovy Gramatiky české byly otištěny ve výboru Pavla Váři *Jan Blahoslav — Pochodně zažžená* (Praha 1949, s. 59—78, 203—261). Do výboru Amedea Molnára *Česko-bratrská výchova před Komenským* (Praha 1956) připravil ukázky z Gramatiky Alois Gregor (s. 174—188). Jako ilustrace ke svému výkladu o Blahoslavově Gramatice uvádí Josef Janáček ve své populárně pojaté knize *Jan Blahoslav* (Praha 1966) ukázky podle Hradilova a Jirečkova vydání (s. 179—185).

